

.....
як назва архіву, номер фонду, опису, справи і аркушів, а також автентичність тексту (оригінал або копія).

Документи у збірнику публікуються мовою оригіналів за сучасною орфографією, із збереженням фонетичних особливостей першоджерел. Крім цього, автори-упорядники дозволили собі використати чимало розділових знаків, яких не вистачає в оригіналах.

Варто також відзначити, що низку документів у збірнику опубліковано із скороченням. Це стосується тих випадків, коли документ містить малоцінні відомості або ж текст у ньому пошкоджено. При цьому скорочення зазначаються трьома крапками, взятими у прямі дужки.

У випадках пропусків складів чи окремих слів, що утруднюють розуміння тексту, авторами-упорядниками вживаються доповнення у квадратних дужках.

У цілому, на нашу думку, збірник документів сприятиме кращому розумінню періоду становлення Української державності на Поділлі в 1917-1918 рр., а його матеріали із цікавістю сприймуть науковці, освітяни, краєзнавці, зрештою, усі небайдужі до вітчизняної історії люди.

Lysyi A.K. VOSTOCHNE PODILLYA DURING THE REIGN OF TSENTRALNA RADA AND HETMAN P.SKOROPADSKYI (MARCH 1917 – DECEMBER 1918): collection of documents and materials. Authors: K.V.Zavalnyuk, T.V.Stetsyuk. – Vinnitsya, 2008. – 208 p.

The authors of this reviewed collection of documents and materials have firstly put into science circulation unknown documents from the history of Vostochne Podilla of the reign of Tsentralna Rada and hetman P. Skoropadskyi.

УДК 94(477) «1919/1920»: 338.43.01/02

О.М. Любовець

КОРНОВЕНКО С.В. БІЛИЙ РУХ ПІВДНЯ РОСІЇ: АГРАРНА ПОЛІТИКА УРЯДІВ А. ДЕНІКІНА, П. ВРАНГЕЛЯ (1919 – 1920 РР.) – ЧЕРКАСИ, 2009. – 440 С.

У статті прорецензовано монографію С.В. Корновенка. Обґрунтовано, що аграрна політика уряду А.Денікіна, була спрямована на поліпшення землеустрою, підвищення агротехнічного обробітку землі, забезпечення селянських господарств сільгоспінвентарем, насіннєвим фондом, робочою худобою тощо.

Події революції та громадянської війни 1917 – 1920 рр. в Україні – одна із складних і неоднозначних сторінок національної історії. У них взяли участь всі верстви тогочасного українського суспільства. Одним із активних учасників стало селянство, яке прагнуло задовольнити своє споконвічне прагнення володіти та користуватися землею. Визначаючи особливості громадянської війни на території колишньої Російської імперії, Л. Троцький писав про те, що на Півдні Росії громадянська війна була суто селянською, укоріненою у місцевий ґрунт і мужицькою люттю випереджала революційну боротьбу в інших частинах країни”. Саме шляхи вирішення аграрного питання політичними силами під час революції та громадянської війни у багатьох моментах визначали подальший розвиток подій. Фактично у той час не існувало жодного військово-політичного режиму, який у той чи інший спосіб, намагаючись заручитися підтримкою селян, не проводив би аграрну політику. Не став винятком і Білий рух Півдня Росії. Його лідери великого значення надавали аграрній політиці, оскільки, як засвідчив досвід попередніх років революції, спостерігався прямий зв’язок між аграрною складовою внутрішньоекономічної політики тієї чи іншої влади і ставленням до неї селянства – основного виробника матеріальних благ і найчисельнішої частини тогочасного українського суспільства. З урахуванням цього С. Корновенко звернувся до вивчення актуальної теми – аграрної політики урядів А. Денікіна, П. Врангеля.

Рецензована монографія написана з дотриманням новітніх методологічних підходів, їхнього критичного осмислення автором. Зокрема, як правильно зазначає С. Корновенко, модерністські та постмодерністські методології не бездоганні, їхнє застосування не може бути “сліпим”, хоч кожна з них (і всі вони разом), безперечно, мають право на існування; враховуючи пізнавальні можливості людини, багатовимірність об’єктів історичних досліджень,

.....
будь-яка методологія не є універсальною, передбачає взаємозв'язок із іншими, потребує постійного удосконалення.

Наукововиправданим є судження автора рецензованої монографії стосовно того, що соціокультурний підхід, обраний С. Корновенком як стрижневий методологічний орієнтир дослідження, має багатовимірний характер, об'єднуючи, наприклад, історичне, історіософське та соціологічне вивчення суспільства. Це дозволяє брати до уваги під час дослідження всю багатогранність реальності соціального життя, досліджувати українське суспільство, селянство, учасників Білого руху Півдня Росії у подіях революції та громадянської війни 1917 – 1920 рр. як суперечливу єдність відносин особистості, груп, суспільства в усіх можливих комбінаціях.

Науково цінними у рецензованій монографії є думки автора про те, що аграрне питання у програмних засадах Білого руху Півдня Росії було представлено від початку його формування, тобто вже у “Конституції генерала Л. Корнілова” (грудень 1917 – січень 1918 рр.), у наступних програмних та законодавчих документах воно уточнювалося та доповнювалося, залежно від конкретних історичних обставин та завдань, що стояли перед його лідерами. Адже загальноприйнятним було інше твердження. Вважалося, що лідери Білого руху Півдня Росії не приділяли великого значення аграрній політиці, реставруючи дореволюційні порядки і не більше.

С. Корновенком обґрунтовано доведено, що аграрна політика уряду А. Денікіна, спрямована на поліпшення землеустрою, підвищення агротехнічного обробітку землі, забезпечення селянських господарств сільгоспінвентарем, насіннєвим фондом, робочою худобою тощо, не сприймалася селянами українських губерній різко негативно. Однак, як широко розкрито у тексті рецензованої монографії, розбіжності між принципами білої влади з устаткування тилу та практикою їхньої реалізації зумовили те, що високий ступінь соціальної довіри до Добровольчої Армії, як уособлення білої ідеї, який вона мала на початку приходу на територію українських губерній, змінився наприкінці її перебування на рівнозначне соціальне розчарування, невдоволення, що і стало підґрунтям розгортання антиденікінського селянського повстанського руху опору.

Схвалення заслуговує вдала спроба, зроблена С. Корновенком, показати, що законодавство аграрної реформи Уряду Півдня Росії спрямовувалося на впорядкування землекористування і землеволодіння на селі; за мету ставилося наділення за плату селян землею, піднесення як їх матеріального добробуту, так й інтенсифікація сільського господарства в цілому; законодавство представляло та захищало економічні інтереси не лише середньозаможного та заможного селянства, а й інтереси незаможного та малозаможного селянства; поміщики усувалися із процедури розрахунків із селянами-займанцями, їм заборонялося не лише повертатися у маєтки, а навіть обіймати адмінпосади у повіті, де ці маєтки розташовувалися; аграрне законодавство влади білого Криму було «гнучким», тобто розроблялося та удосконалювалося з урахуванням соціально-економічних та суспільно-політичних обставин часу. Основні його положення узгоджувалися з принципами вирішення аграрного питання у країнах Центрально-Східної та Південної Європи. Врангелівське аграрне законодавство не суперечило й аграрним інноваційним моделям українських національних урядів, зокрема Директорії УНР.

Цінним у монографії є те, що її автором встановлено і аргументовано тезу стосовно того, що влада білого Криму, конструюючи систему управління, переглянула роль, місце і значення селянської ініціативи та самоорганізації. Волосні земельні ради стали справжніми органами місцевого самоврядування, через які “по-селянськи”, а не “по-панськи” вирішувалося аграрне питання. Владні інститути не втручалися в їхню роботу, виконуючи допоміжну функцію при волосних земельних радах. Останні представляли та захищали інтереси селян перед цивільними властями білого Криму, які рахувалися з висловленими ними пропозиціями.

Позитивно, що С. Корновенко відійшов від однобокого, спрощеного підходу у трактуванні причин, які визначали позицію селян Північної Таврії та Криму до аграрної реформи П. Врангеля. Серед чинників, які впливали на ставлення селянства до аграрних інновацій Уряду Півдня Росії, автор рецензованої монографії правильно, на нашу думку, називає причини соціально-економічного, суспільно-політичного, суб'єктивного характеру. Діапазон коливався від відкритого несприйняття (з боку поміщиків), стриманого ставлення до активної зацікавленості (з боку селян, червоноармійців, солдат і офіцерів Російської Армії). Відкритого збройного протистояння між населенням та властями на ґрунті реалізації не

виявлено. Водночас С. Корновенку варто було б звернути увагу й на національний аспект. Передусім на те, як фактор мови, про що, наприклад, неодноразово йдеться у мемуарах учасників Білого руху Півдня Росії, позначався на сприйнятті селянами Добровольчої та Російської Армій, режимів А. Денікіна, П. Врангеля.

Отже, рукопис монографії С. Корновенка “Білий рух Півдня Росії: аграрна політика урядів А. Денікіна, П. Врангеля (1919 – 1920 рр.)” за актуальністю, науковістю та обґрунтованістю отриманих результатів заслуговує на рекомендацію до друку. Ми переконані, що це дослідження істотно доповнює історичні знання з історії революції та громадянської війни 1917 – 1920 рр., аграрної політики урядів А. Денікіна, П. Врангеля, яка, незважаючи на всю неоднозначність її оцінок – цінний історичний досвід конструктивної, наскільки це було можливим за руйнації традиційних суспільно-політичних та соціально-економічних відносин, внутрішньої господарсько-економічної політики.

Lyubovets O.M. KORNOVENKO S.V. WHITE GUARD MOVEMENT IN THE SOUTH OF RUSSIA. AGRICULTURAL POLICY OF A.DENIKIN AND P.VRUNGEL GOVERNMENTS (1919 – 1920) – CHERKASY, 2009. - 440 S.

In this article the monograph of S.V. Kornovento is put under review. It has been proved that agricultural policy of A.Denikin government was directed at improvement of land-use system, increase of agricultural soil working, providing agriculture with agriculture implements, seed-cultural fund, working cattle etc.

УДК 368(477) «1919/1938»

В.А. Тучинський

**МЕЛЬНИЧУК О.А. СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ В РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ
(20 – 30-ТІ РР. ХХ СТ.) – ВІННИЦЯ: ЕДЕЛЬВЕЙС І К, 2009. – 372 С.**

У статті прорецензовано монографію О.Мельничука, виокреслено основні проблеми та напрямки соціального страхування в Радянській Україні міжвоєнного періоду.

Становлення України як демократичної, соціальної та правової держави має на меті підвищення рівня життя її громадян до соціальних стандартів цивілізованих держав світу. Реалізації цього завдання сприятиме виважена та збалансована соціальна політика, спрямована на соціальний прогрес, тобто на подолання бідності, зменшення майнового розшарування населення, поліпшення добробуту, посилення соціальної стабільності, побудови ефективної системи соціального захисту.

В умовах ринкових трансформацій пріоритетною організаційно-правовою формою реалізації прав громадян на соціальний захист, інструментом і механізмом реалізації соціальної політики виступає соціальне страхування, яке дозволяє, у випадку настання соціальних ризиків, зберегти необхідні стандарти рівня і якості життя. Пошук раціональних шляхів становлення та розвитку даного інституту в незалежній Україні вимагає не лише ознайомлення із теорією та практикою соціального страхування у передових країнах світу, але й вивчення особливостей його функціонування на українських землях в історичній ретроспективі. Важливим для розуміння сучасних основ та принципів діяльності соцстраху є період 20 – 30-х рр. ХХ ст., що позначився функціонуванням та діяльністю самодіяльних органів соціального страхування.

Монографічне дослідження Мельничука О.А. виконане на основі опрацювання широкої джерельної бази, основу якої склали: архівні матеріали; нормативні акти, що визначали правовий статус страхових органів; матеріали періодичної преси досліджуваного періоду та опубліковані документи. Їх всебічний аналіз дає автору змогу твердити про функціонування впродовж 20 – 30-х рр. системи соціального страхування як однієї із організаційно-правових форм соціального захисту робітників та службовців.

Проведений у вступі історіографічний екскурс із досліджуваної проблеми свідчить про відсутність цілісного наукового історичного дослідження про діяльність органів соціального страхування в Україні у 20 – 30-ті рр. ХХ ст. Автор цілком справедливо зазначає, що обґрунтовуючи досягнення соціальної політики у сфері підвищення добробуту трудящих, переважна більшість істориків радянської доби акцентували увагу на вивченні заходів